

HUKUKİ İŞLEM TEORİSİ DERSİ ARAŞTIRMA ÖDEVİ

SORU 1 : A Şirketi, bilgisayar ticareti yapan B şirketinden satın almak istedikleri 100 bilgisayarı kendilerine satabilecekleri en düşük bedelin ne olabileceğini sorar. B şirketi en düşük bedelin toplam 800 milyon lira olabileceğini bildirir. A şirketi bu bedeli kabul ettiklerini söyleyip bilgisayarların derhal teslimini talep eder. B şirketi ise aralarında henüz bir sözleşme olmadığını belirtip teslim yapamayacaklarını iddia eder. B şirketinin iddiasını tartışınız.

CEVAP 1 : Sözleşme iki tarafın karşılıklı ve bir birine uygun irade beyanı ile kurulur. Başka bir deyişle bir sözleşmenin kurulabilmesi için iki tarafın karşılıklı icap ve kabulüne ihtiyaç vardır. Olaydaki iddiaları cevaplandırabilmek için “icap” ve “kabul” kavramlarını ortaya koymak gerekir. İcap, sözleşme yapmak amacı ile bir kişinin diğerine yaptığı ve kabul edildiği takdirde sözleşmenin meydana gelmesini sağlayacak nitelikte olan tekliftir. Kabul ise muhatap tarafından icapı yapana yönlendirilen ve sözleşmenin icaba uygun olarak kurulması isteğini kesin olarak ifade eden irade beyanıdır.

Olayda A Şirketi B Şirketinden 100 adet bilgisayarı satın alabilecekleri en düşük bedelin ne olacağını soruyor. Burada A Şirketinin satın almak isteğini bildirip, fiyat sorması bir icaba davettir. B Şirketi de karşı tarafın satın almak amacıyla fiyat sorması karşısında, en düşük bedelin toplam 800 milyon lira olabileceğini bildiriyor. Burada karşı tarafın satım sözleşmesi yapma amacını bilerek böyle bir fiyat verilmesi söz konusu olduğundan bir icap söz konusudur. İcapın varlığı için icapta bulunanın bu teklifiyle bağlanma niyeti de olmalıdır¹. B şirketi karşı tarafın satın almak amacıyla fiyat istediğini bildiği için, icabıyla bağlı olma niyeti ile icapta bulunmuştur. Karşı tarafın da bu icaba uygun kabul beyanında bulunması ile sözleşme kurulmuştur.

SORU 2 : İplik fabrikalarında kullanılmak üzere makine satan A şirketinin hazırladığı standart sözleşmede, bir makinenin fiyatı 2 milyar lira olarak belirlenmiş, ancak maliyette öngörülmeleyen değişikliklerin fiyata aksedeceği de belirtilmiştir. B şirketi, kendi hazırlamış oldukları sözleşme şartlarını göndererek A şirketinden 10 adet makine sipariş eder. B şirketinin sözleşme şartlarında A

¹ Burada icap ile bağlı olma niyetinin bulunup bulunmadığı tartışılabilir. Ancak karşı tarafın satın alma amacı karşısında bu şekilde fiyat verilmesinin icap olarak ve bununla bağlı olma kasdıyla beyanda bulunulduğunun kabulü daha akla yatkın bir durumdur.

şirketinin belirlediği bedel aynen kabul edilmiş, fakat maliyet değişikliğine ilişkin bir kayda yer verilmemiştir. A Şirketi makineleri yollar ve ek bedel talep eder. B şirketi ise buna itiraz eder. B Şirketinin itirazı yerinde midir?

CEVAP 2: İcap, yapılması teklif edilen sözleşmenin kurulması için zorunlu olan bütün esaslı noktaları ihtiva etmelidir. Öncelikle A Şirketi tarafından hazırlanan standart sözleşmenin niteliğinin tespiti gerekir. Kural olarak tarife, fiyat listesi ve katalog göndermek icaba davet olarak kabul edilmiştir². Olaydaki standart sözleşmenin içeriğine göre icap ya da icaba davet olduğu sonucuna varabiliriz. Standart sözleşmenin esaslı unsurları içermediği bir icaba davet olduğunu kabul ettiğimizde; B şirketinin hazırlayıp gönderdiği sözleşme metni icap olacak ve A şirketinin kabulü ile sözleşme kurulacaktır. Bu durumda B şirketinin hazırladığı sözleşme metninde maliyet değişikliğine ilişkin bir kayıt bulunmadığından sözleşme bu haliyle kurulmuş olacaktır. A şirketi de ek bedel talep edemeyecektir. Benzer bir durum A şirketinin standart sözleşmesinin icap olarak kabul edilmesinde de söz konusu olabilir. Bu icaba karşılık, B şirketinin vermiş olduğu cevapta bedel değişikliği kaydından hiç bahsetmemesi nedeniyle bir kabul değil de yeni bir icapta bulunduğu sonucunu kabul edebiliriz. Bu durumda B şirketinin kayıttan hiç bahsetmeyen beyanı yeni bir icap, A şirketinin makineleri yollaması da bu icabı kabul ettiği anlamına gelecektir. Böylece sözleşme yeni icaba göre bedel değişikliğine ilişkin kayıt olmadan kurulmuş olacaktır. Bunun sonucunda A şirketi artık ek bedel isteyemeyecektir.

A şirketinin bir icapta bulunduğu kabul edilmesi halinde ise olay şöyle yorumlanacaktır: A şirketi tarafından hazırlanan standart sözleşme bir sözleşmenin kurulabilmesi için gerekli asgari şartları taşıyorsa bir icap olarak kabul edilecektir. B şirketi tarafından gönderilen cevabın sözleşmenin esaslı noktalarını içerdiği dikkate alınır ise bunun da bir kabul olduğu sonucuna varılacaktır. Olayda taraflar sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde anlaşmışlar, ancak bir ikinci derecede nokta olan bedelde meydana gelebilecek değişikliklere ilişkin kayıt kabul beyanında yer almamaktadır. Bu durumda sözleşmenin kurulmuş sayılacak mıdır? Kabul beyanının gönderilmesinde tarafların yalnızca yan noktalarda ayrılmaları halinde sözleşmenin kurulmuş olup olmadığı doktrinde tartışılmıştır³.

Bir görüşe göre, kabul objektif açıdan esaslı noktalarda icapla aynı içeriğe sahip ise, BK m.2/1 kıyas yolu ile uygulanabilir ve sözleşmeye kurulmuş gözüyle

² Kocayusufpaşaoğlu, Y.N: Borçlar Hukuku Dersleri, 1. fasikül, İstanbul 1978, s. 168.

³ Kocayusufpaşaoğlu, s. 183.

bakılabilir⁴. Birinci görüşü esas alacak olursak, olayda bir satım sözleşmesi vardır. Satım sözleşmesinin esaslı unsurları ise, mal, bedel ve bunların değiştirilmesi konusunda tarafların anlaşmasıdır. Taraflar esaslı şartlar üzerinde anlaşmışlardır, satım sözleşmesi geçerli olarak kurulmuştur. B Şirketi A Şirketinin icabını aynen kabul etmiş, maliyet değişikliğine ilişkin kayda değinmemiştir. Borçlar Kanunu'nun 182/III'ncü maddesine göre böyle bir kaydın konulması mümkündür. O halde taraflar arasında sözleşme kurulmuştur, bedel kaydı hakkında sözleşmenin yorumuna gidilmesi gerekir.

Doktrinde savunulan ikinci görüş, söz konusu ilave ve değişikliklerle bağlı kalmak istemeyen icapçının derhal buna itiraz etmesi gerektiği yönündedir. Aksi halde icapta bulunan sözleşmenin kabul beyanında gönderildiği şartlarla kurulduğunu kabul etmek zorunda kalacaktır. Başka bir ifadeyle, yan noktalara ilişkin değişikliklere BK m. 6 çerçevesinde uygun bir süre içinde itiraz etmeyen icapçı, söz konusu değişikliği içeren yeni icabı susarak kabul etmiş olacaktır⁵. Bu görüşü dikkate aldığımızda, icapta bulunan A şirketi, B şirketinin göndermiş olduğu maliyet değişikliğinden hiç bahsetmeyen kabul beyanını aldığı anda buna derhal itiraz etmelidir. Makul bir sürede itiraz etmemiş ise sözleşmeyi bedel değişikliğine ilişkin kayıt olmadan kabul etmiş olacaktır. Bu durumda da ek bedel isteyemeyecektir.

SORU 3 : A, B'ye bir mektup yazarak, Rüzgar oku adlı atı A'nın bir uzmana belirteceği bedele satın almak istediğini, on gün içinde cevap almazsa, bu teklifini kabul edilmiş varsayacağını bildirir. B, 15 gün sonra atı açık artırmada sattırır. A, B aleyhine sözleşmeye aykırılık nedeniyle dava açar. A, bu davayı kazanabilir mi?

CEVAP 3 : Olayda hazır olmayanlar arası süreli bir icap vardır. A belirttiği süre içinde icabın reddedilmemesi halinde, teklifin kabul edilmiş varsayılacağını bildiriyor. Kural olarak susma olumlu ya da olumsuz bir irade beyanı değildir. Ancak istisnai bazı durumlarda susma BK m.1/II anlamında zımni irade beyanı sayılabilmektedir⁶. Bunun için olayın özelliği ve mevcut hal ve şartlar açısından susan kişinin MK m."deki dürüstlük kuralı gereğince olumlu, aktif bir davranışta bulunması icap ediyor olmalıdır. Olayda A icabının belirttiği sürede

⁴ Bu konudaki görüşler için bkz. **Kocayusufopaşaoğlu**, s. 183, dpn.5.

⁵ **Kocayusufopaşaoğlu**, s. 184.

⁶ **Kocayusufopaşaoğlu**, s. 136.

reddedilmemesi halinde, icabının kabul edildiğini varsayacağını açıkça ifade ediyor. Bu durumda B'nin icabı reddederek, aktif bir davranışta bulunması zorunluluğundan bahsedilebilir mi? Hemen belirtelim ki, hiç kimse tek taraflı irade beyanı ile başkasını belirli bir davranışa zorlamak hakkına sahip değildir⁷. O halde B için belirtilen süre içinde icabın reddedilmesi şartı getirilemez. Bu nedenle MK m. 2'deki dürüstlük kuralı açısından B'nin söz konusu sürede cevap vermemesi kabul beyanı olarak kabul edilemez. Ortada kurulmuş bir sözleşme olmadığından, A'nın sözleşmeye aykırılık nedeniyle açmış olduğu dava reddedilecektir. A bu davayı kazanamaz. Ancak, A ile B devamlı bir iş ilişkisi içinde olsalardı ve bu şekildeki icaplarda susulması halinde, icap kabul olunmuş varsayılıyor ve sözleşme kuruluyorsa durum değişir. A'nın böyle bir durumun varlığını ispatlaması halinde davayı kazanması söz konusu olabilir.

SORU 4 : A ile B yaptıkları trampa sözleşmesinde A, B'ye Ankara, Çayyolunda tapuya kayıtlı taşınmazını temlik etmeyi, B de altı ay içinde aynı değerde bir taşınmazı A'ya temlik etmeyi taahhüt etmiştir. Bu sözleşme geçerli midir?

CEVAP 4 : Taraflar bir trampa sözleşmesi yapmak istemişlerdir. Borçlar Kanunu'nun 232'nci maddesi uyarınca trampa hakkında satım sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanacaktır. Olaydan tarafların karşılıklı olarak tapuda kayıtlı aynı değerdeki taşınmazlarını⁸ birbirlerine temlik etmeyi kararlaştırdıkları anlaşılmaktadır. Ancak tarafların bunun için bir şekil şartı yerine getirdikleri olaydan anlaşılmamaktadır. Trampada mübadele edilen mallardan yalnız birisi taşınmaz olsa dahi, sözleşmenin resmi şekilde yapılması gerekir⁹. Resmi şekil ise tapu sicil memuru tarafından yapılacaktır. Olayda tarafların birbirlerine karşılıklı olarak taahhütleri var fakat resmi şekil şartına uyulmuş bir sözleşme yok. Bu nedenle geçerli bir trampa sözleşmesi yoktur. Yapılmak istenen trampa değil de trampa vaadi olsa idi yine resmi şekle uyulması gerekecekti. Olayda resmi şekle uyulduğu anlaşılmamaktadır. Bu nedenle ne geçerli bir trampa vaadi ne de trampa sözleşmesi söz konusu değildir.

⁷ Kocayusufpaşaoğlu, s. 136.

⁸ Trampada mübadele edilen malların değerlerinin yaklaşık olarak eşit olması gerekir. Aksi halde, fazla olan değeri karşılamak için denklik parası ödenmesi gerekir ki, bu durumda karma bir akit söz konusu olur.

Tandoğan, s. 320.

⁹ Tandoğan, s. 321.

Taşınmaz satımına ilişkin sözleşmenin esaslı noktalarının da resmi şekilde yapılması gerekiyor¹⁰. Olayımızda bir an için resmi şekle uyulduğunu farzetsek bile bu mümkün olmayacaktır. Çünkü akdin esaslı noktası olan taşınmazın biri henüz belli değildir. Resmi şeklin uygulanabilmesi için akdin konusu taşınmazın senette tayin edilmiş olması ya da tereddüde yer kalmayacak şekilde tayini mümkün olmalıdır. Bu nedenle olayda bahsedilen şartlar altında resmi şeklin yapılması mümkün değildir. Sonuç olarak olayımızda geçerli olarak yapılmış bir trampa sözleşmesi söz konusu değildir.

SORU 5 : A'nın maliki olduğu apartmanda biri zemin katta, diğeri onun bir üstünde, iki daire boştur. B, A'ya bir mektup yazarak birinci kattaki daireyi aylık 300 milyon liraya tutmak istediğini bildirir. A kabul eder. Ancak dairenin teslimi sırasında A, B'ye zemin katını teslim etmek ister, B ise zemin katının üzerindeki dairenin kiralanmış olduğunu iddia etmektedir. Size göre bu çekişmeyi çözmek için hakim ne yapmalıdır?

CEVAP 5 : Bir sözleşmenin kurulabilmesi için iki tarafın irade beyanları arasında uygunluğun bulunması gerekir(BK m.1). Olayda A ve B birinci katta bulunan daire hakkında bir kira sözleşmesi yapıyorlar. Ancak teslim sırasında A zemin katta bulunan daireyi kiraya vermiş olduğunu iddia ederek bunu teslim etmek istiyor. B ise kendisinin birinci katta bulunan daireyi kiraladığını iddia ediyor. Burada taraflar birbirlerinin iradesini doğru anlamamışlardır, yani irade beyanları arasında fiili(tâbi)uygunluk yoktur. Sözleşmenin yorumlanarak irade beyanları arasında normatif uygunluk sağlanması halinde sözleşme kurulmuş olacaktır.

Sözleşmenin kurulabilmesi için hakim tarafların irade beyanlarını yorumlayarak normatif uygunluğu sağlamaya çalışacaktır. Bunun için güven nazariyesinden hareket etmek gerekir. Güven nazariyesinde muhatabın, dürüstlük kuralları çerçevesinde kendisince bilinen hal ve şartlar altında yapılan beyana verdiği anlam esas alınacaktır. Sözleşme yapılırken "1. kat" ifadesi kullanılmıştır. Bir taraf bu ifadeden normal olarak birinci katı anlarken, diğer taraf zemin katı(giriş katı) ifade etmektedir. Kullanılan bu deyimlerin anlamlarını tespit ederken tarafların mensup oldukları çevrede "1. kat" denilirken neyin ifade edildiğinin tespiti gerekir. Eğer mensup oldukları çevrede "1. kat" denilirken giriş katı ifade edilmiyorsa, yaygın olarak kabul edilen anlam; giriş katının üzeri

¹⁰ Tandoğan, s. 218.

olacaktır. Yani birinci kat zemin katın üzeridir ve muhatap da dürüstlük kuralları çerçevesinde bunu böyle anlamaktadır. O halde B'nin vermiş olduğu anlam esas alınarak birinci katta bulunan daire hakkında kira sözleşmesi kurulmuş olacaktır.

SORU 6 : A, B'ye atını kiralar. Taraflar atın hastalanması durumunda dahi, ödenmiş olan kira bedelinin geri istenemeyeceği konusunda anlaşılırlar. Bir süre sonra at hastalanır ve ölür. B ise bu nokta üzerinde anlaşmış olmadıklarından sözleşmenin kurulmamış bulunduğunu iddia ederek kira bedelinin kendisine iadesini ister. Size göre bu çekişmeyi çözmek için hakim ne yapmalıdır?

CEVAP 6 : A ile B arasında bir kira sözleşmesi yapılan kira sözleşmesinde atın hastalanması durumu öngörülerek, ne yapılması gerektiği kararlaştırılmıştır. At hastalansa dahi kira bedeli geri istenemeyecektir. Tarafların anlaşması ile sözleşme kurulmuştur. Ancak sözleşmenin kurulmasından sonra tarafların sözleşmede öngörmedikleri bir durum ortaya çıkmıştır. Sözleşme yapıldıktan sonra at ölmüştür, B kira sözleşmesinin kurulmadığını iddia ederek, kira bedelinin iadesini istemektedir. Ancak hemen belirtelim ki daha önceden taraflar esaslı noktalar üzerinde anlaşmış olduklarından sözleşme geçerli bir şekilde kurulmuştur. Bu nedenle B'nin sözleşme kurulmamıştır itirazı yerinde değildir. Öte yandan at öldüğü için artık B'nin ondan yararlanma ihtimali tümüyle ortadan kalkmıştır. Bu durumda B ödemiş olduğu kiranın iadesini isteyebilecek midir?

Burada öncelikle atın hastalanması halinin ölümü de kapsayacak şekilde anlaşılabilir anlaşılamayacağının yorumlanması gerekir. At hastalandığında ondan istifade edilemeyecektir. Taraflar bu durumda dahi kira bedelinin geri istenemeyeceği noktasında anlaşmışlardır. Atın ağır hasta olup, artık ondan hiç yararlanamama ihtimali bulunabilir. Bu durumda acaba sözleşmede öngörüldüğü için kira bedeli istenemeyecek midir, yoksa tarafların amacı geçici bir süre için atın hastalanması halini düşünerek mi bu hükmü koymuşlardır? Öncelikle tarafların gerçek iradelerinin ne olduğunun tespit edilmesi gerekecektir. Bunun sonucunda atın ölümünün de ağır hasta olup artık iyileşmemesi ile aynı sonucu doğuracağı yorumunu yapabiliyor isek, kira bedeli geri istenemeyecektir.

Taraflar yaptıkları sözleşmede at hastalansa dahi kira bedelinin geri istenemeyeceğini kararlaştırmışlardır. Bundan amaçları yalnızca geçici bir süre ile hastalanması halinde kira bedelinin istenmemesi olabilir. Bu durumda ölüm olayı tarafların hiç öngörmedikleri bir konu olup, sözleşmede bir boşluk vardır. Sözleşmede boşluğun niteliği tespit edilmesinden sonra onun tamamlanması

yoluna gidilecektir. Taraflarca boşluğun nasıl doldurulacağı kararlaştırılmadığına göre, varsa tamamlayıcı hükümlere göre sözleşme tamamlanacaktır. Borçlar Kanunu'nun 217'nci maddesinde; "Borçluya isnat olunamayan haller münasebetiyle borcun ifası mümkün olmaz ise borç sakıt olur." Denilmektedir. Bu hükmü dikkate alarak sözleşmenin tamamlanması yoluna gittiğimizde, sözleşme konusu at öldüğü için, artık ifa mümkün değildir. Bu durumda borç sakıt olmuştur, B kira bedelini geri isteyebilecektir.